

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016211171

Дата перевірки:
25.04.2024 20:44:12 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
25.04.2024 20:44:46 EEST

ID користувача:
100011299

Назва документа: Курсова робота_Новоселецька Єлизавета

Кількість сторінок: 31 Кількість слів: 6119 Кількість символів: 48153 Розмір файлу: 63.38 KB ID файлу: 1015983191

10.5% Схожість

Найбільша схожість: 2.47% з Інтернет-джерелом (<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D>).

10.5% Джерела з Інтернету

577

Сторінка 33

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”

Циклова комісія правознавства

Курсова робота

з дисципліни “Теорія держави і права” на тему:

“Політична система суспільства”

Виконала:

здобувачка 1 курсу,

групи ПЗ-23-2-р1

Новоселецької Єлизавети Вадимівни

Науковий керівник: старший викладач

Стрілько Дмитро Леонідович

Полтава 2024

Зміст

1

Вступ.....	3
Розділ I. Політична система суспільства: поняття, структура, функції.....	5
Розділ II. Типологія політичних систем.....	15
Розділ III. Місце та роль держави у політичній системі суспільства.....	22
Висновки.....	28
Список використаної літератури.....	30

Вступ

Актуальність теми: Тема "політична система суспільства" є надзвичайно актуальною у сучасному світі, оскільки політична система визначає спосіб організації та функціонування суспільства. Вона включає в себе структуру і склад правління, виборчі процеси, політичні інститути та їх роль у прийнятті рішень. Політичні системи відіграють ключову роль у формуванні суспільства, виявляють вплив на життя громадян, прийняття рішень, розвиток економіки та стабільність країни в цілому.

Особливо актуальною є ця тема в контексті сучасного світу, де спостерігається зростання інтересу до політики та змін у політичних системах. Наприклад, останні події, які відбулися в різних країнах, такі як рухи протесту, зміни у політичних лідерах та виборчі процеси, підсилюють обговорення про політичну систему.

Розглядаючи сучасні реалії, бачимо, що в кожній країні існує певна політична система, яка визначається конституцією, законами та іншими нормативно-правовими актами. Важливо вивчати та аналізувати цю сферу, оскільки вона впливає на всі сфери життя суспільства - від економіки до культури. У різних країнах існують різні типи політичних систем, аналіз яких важливий для розуміння демократії, авторитаризму, тоталітаризму та інших форм управління. Дослідження політичних систем може допомогти виявити сильні та слабкі сторони урядів, вплив політичних інститутів на суспільство, розкрити корупцію та негласні механізми влади.

Крім того, у зв'язку з сучасними глобальними викликами, такими як зміна клімату, біженці, боротьба зі світовим тероризмом, актуальність політичної системи стає ще більш важливою. Політична система суспільства повинна забезпечувати ефективне управління цими викликами та забезпечувати безпеку та добробут громадян. В умовах глобалізації політична система однієї країни може впливати на інші країни, викликаючи ланцюжкові реакції та міжнародні конфлікти. Тому важливо аналізувати та розуміти

3

різноманітні політичні системи, їх взаємодію та наслідки для суспільства в цілому. Суспільство постійно еволюціонує, і політична система має відповідати цим змінам, бути гнучкою та адаптивною.

Також, зростаюча роль інтернету та соціальних мереж у нашому житті додає актуальності темі політичної системи суспільства. Інтернет надає можливість громадянам висловлювати свої погляди і чинити політичний вплив, чим змінюється спосіб взаємодії громадян та політичних лідерів.

Таким чином, тема "політична система суспільства" є дуже важливою і актуальною в сучасному світі, оскільки вона формує основу для функціонування суспільства, взаємодії його членів та вирішення ключових проблем сучасності.

Об'єктом дослідження є політична система суспільства як цілісна система управління.

Предметом дослідження є структура, функції, процеси та взаємозв'язки в політичній системі суспільства.

Мета дослідження полягає у вивченні політичної системи як складової суспільства з метою розуміння її роботи, принципів функціонування та впливу на життя громадян.

Завдання дослідження:

- ✓ Розкрити поняття «політична система суспільства»;
- ✓ Проаналізувати основні складові політичної системи, її ознаки функції та структуру;
- ✓ Порівняти аналіз різних політичних систем та їх вплив на розвиток суспільства;
- ✓ Вивчення ролі держави у політичній системі суспільства.

Розділ I. Політична система суспільства: поняття, структура, функції

Всі політичні теорії відображають реальні політичні відносини в суспільстві й тому політичні теорії з'явилися лише з формуванням політичного життя в суспільстві та виникненням держави.

Базовою категорією політичної науки є категорія «політика». Термін «політика», який бере свій початок ще від стародавніх греків, має різноманітні визначення та характеристики. Кожне з цих визначень доповнює попереднє і ще більше прояснює його природу і складність. Давньогрецькі філософи, такі як Аристотель і Платон, вважали, що політика - це перш за все мистецтво влади. Іншими словами, це мистецтво переконання, мистецтво управління, мистецтво застосування влади. Такі сучасні мислителі, як Макіавеллі, визначали політику не лише як мистецтво, але й як науку, здатну, серед іншого, пояснити минуле, керувати сьогоденням і передбачити майбутнє.

Оскільки політика дуже різноманітна, можна багато говорити про те, що політика означає, що вона передбачає та з чим ще її можна порівняти.

Виникнення цілісної політичної системи пов'язане з подальшим розвитком цивілізації, формуванням громадського суспільства та його структури. Для задоволення їхніх потреб та інтересів виникають політичні партії, профспілки, фермерські організації, промислові організації, міжгрупові організації. Поетапно утворюється повноцінна політична система.

Основним об'єктом дослідження політичних процесів є політичні системи. Відповідно до найпоширенішого розуміння, система - це сукупність елементів, які мають взаємозв'язки і зв'язки між собою і утворюють певний ступінь повноти. Це менш складне визначення також показує, що система складається з певних окремих елементів, які взаємопов'язані. Саме вони створюють особливу структуру певної системи і водночас забезпечують її єдність [1, С.8].

5

"Політичні системи" - одна з найскладніших і центральних категорій політології, здатна розкрити соціально-політичну природу суспільства, організаційні принципи влади і політичних відносин у їх найбільш повному і послідовному вигляді, інститути та існуючі норми. Ця категорія відображає уявлення про політику як цілісну і незалежну сферу життя суспільства, що представляє собою сукупність взаємодіючих елементів (держав, політичних партій, лідерів, права і т.д.), і характер взаємозв'язку між політикою та зовнішнім оточенням (економічною, соціальною та культурною сферами та іншими державами).

Термін «політична система» допомагає виявити чинники, що забезпечують стабільність і розвиток суспільства, виявити механізми, що узгоджують інтереси різних соціальних груп, а також зрозуміти мотивацію і механізми діяльності влади.

Існують різні підходи до визначення поняття "політична система".

Д.Істон, один з прихильників системної політологічної традиції, визначає політичну систему як «колективні взаємодії та дії, в яких цінності розподіляються авторитарним чином». Г. Алмонд описує політичні системи більш детально, визначаючи політичні системи як «інтерактивні системи, які існують у всіх самоврядних суспільствах і які виконують функцію інтеграції та адаптації (внутрішньої та зовнішньої) за допомогою застосування або загрози використання законного фізичного примусу». Алмонд і Пауелл визначили політичну систему як набір політичних ролей та їх взаємодії, пов'язані зі здійсненням влади.

Політична система — це сукупність політичних інститутів, громадських структур, норм і цінностей, а також їх взаємодії, за допомогою яких здійснюється політична влада та політичний вплив. Політичні системи включають не лише політичні інститути, які безпосередньо й активно беруть участь у політиці (такі як держава, політичні партії та лідери), а й економічні, соціальні та культурні інститути, традиції та цінності, які мають політичне значення та впливають на політику. Метою всіх цих політичних і соціально-

6

політичних інститутів є розподіл ресурсів (економічних, грошових, матеріальних, технологічних тощо) і переконання населення визнати, що цей розподіл є обов'язком кожного [2, С.13].

Існує два основних підходи до розгляду політичних систем.

Перший з них розглядає політичну систему як теоретичний та ідеальний конструкт, що дозволяє ідентифікувати та пояснити системні характеристики різних політичних явищ. За такого підходу політична система розглядається як засіб (інструмент) для систематичного аналізу політики, а не як відображення політичної реальності. У цьому сенсі поняття "політична система" можна використовувати для аналізу відносно цілісних і незалежних політичних утворень, таких як держава, політичні партії, профспілки, громадські та політичні рухи, кожне з яких розглядається як конкретна політична система.

Друге, більш конкретне трактування терміну «політична система» визначає власне складні механізми виникнення та функціонування владних відносин у суспільстві. Ці механізми включають політичну діяльність і політичні відносини різних політичних суб'єктів (груп та індивідів), у тому числі політичних організацій (включаючи держави, партії та політичні об'єднання), політичні та правові норми, політичну свідомість і культуру, а також засоби масової інформації.

Аналіз політичних систем різних суспільств на основі цих підходів вимагає врахування як системних характеристик різних політичних явищ, так і стійких взаємозв'язків між ними. А саме: інвайроментальні (зв'язок між середовищем і системою); інституційні (організаційні характеристики елементів системи – держави, політичних партій, громадських організацій, масових організацій, які беруть участь у політичній діяльності); регулятивні (правові та політичні норми як нормативна основа діяльності організованих інститутів); комунікативні (властивості, зв'язки і відносини всередині системи); функціональні (політичні режими та процеси, що є результатом діяльності елементів системи); культурно-творчі й ідеологічні (політична

7

культура та свідомість); рольові (призначення політичної системи в цілому та роль окремих елементів політичної системи в суспільному житті на національному та міжнародному рівнях).

Таким чином, політична система є складним і специфічним явищем суспільного життя, елементи якого мають внутрішньо організовані зв'язки та характеристики.

Політична система - це підсистема (елемент) суспільної системи, яка створює основу для існування політичної системи і визначає, як вона формується та функціонує. Саме вона визначити основні риси політичної системи, її функціональні сфери та можливості вирішення основних проблем суспільного життя на політичному рівні.

Політична система - це цілісна та інтегрована сукупність політичних суб'єктів, структур і відносин, які виражають інтереси всіх політичних і соціальних сил даного суспільства. Це інтегрована сукупність політичної влади, суб'єктів, відносин, політичних організацій і політичної культури в суспільстві, що забезпечують соціальну стабільність і соціальний порядок, і має певну соціально-політичну спрямованість.

Аналіз політичної системи дозволяє виявити її структуру - внутрішню організацію всієї системи як специфічний спосіб взаємозв'язку та взаємодії компонентів, що утворюють систему, впорядкованість її елементів та закономірні зв'язки між ними. Структура дозволяє зрозуміти, як організована система в цілому.

Структура політичної системи складається із взаємопов'язаних елементів (підсистем), включаючи державу та її інститути, політичні партії, громадські організації та рухи, нормативно-правову базу, політичні ідеології, цінності тощо. Кожна з цих складових використовує свої специфічні методи, форми і засоби для реалізації своїх цілей, завдань і функцій.

Більшість сучасних політологів розрізняють підструктури політичної системи: інституціональну (сукупність інститутів, таких як держави, політичні партії тощо), інформаційно-комунікативну (сукупність комунікацій,

8

взаємодій, структурних зв'язків між ними, політичних відносин), нормативно-регулятивну (сукупність формальних чи неформальних норм), функціональну (форми і напрями політичної діяльності, методи і способи здійснення влади), духовно-ідеологічну (політична культура і політична свідомість, ідеологія і політична психологія).

Інституціональна підсистема включає низку ключових політичних інститутів (держави, політичні партії, суспільно-політичні), що виражають і представляють інтереси різного рівня важливості – від загальних до колективних і приватних, а також відносини між ними. Держава відіграє центральну роль у цій підструктурі. Вона концентрує владу і ресурси, розподіляє цінності та блага і спонукає населення виконувати її рішення. Держава гарантує цілісність і єдність різних інститутів і забезпечує відносини влади і контролю в суспільстві. Центральне місце в державі займають парламент, уряд та адміністративні органи, виконавча та судова гілки влади [2, С.28].

У *нормативній (нормативно-правовій)* підсистемі містяться правові норми, традиції, звичаї, моральні принципи та моральні принципи, які регулюють і регламентують політичне життя суспільства. Ці правила можуть бути закріплені у конституціях, правових актах, або передані з покоління в покоління через традиції, звичаї та символи.

Функціональна підсистема - це сукупність способів і засобів здійснення влади.

Комунікативна (тобто, інформаційно-комунікативна) підсистема містить всі шляхи політичної взаємодії.

Духовно-ідеологічна підсистема – це збірність політичних концепцій, уявлень, орієнтацій, цінностей та схем політичної поведінки [2, С.29].

Політичні системи є автономними та відкритими. Вони перебувають у постійних відносинах і взаємодіях з іншими підсистемами суспільства. [3,С.18].

Функція - це дія, яка підтримує стабільність системи і те, як вона реагує на зміни у внутрішньому стані та зовнішньому середовищі.

У науковій літературі існують різні підходи до розгляду функцій політичної системи.

Г. Алмонд і Дж. Пауелл виділяють наступні функції політичної системи:

- *Функція формулювання правил і норм* - виконують законодавчі органи, приймаючи закони і нормативні документи.
- *Функція вираження інтересів* - через різні організації політична система повинна представляти інтереси різних соціальних груп суспільстві.
- *Функція застосування правил* - покладена на виконавчий орган.
- *Функція узагальнення інтересів* - в основному виконують політичні партії.
- *Функція політичної комунікації* - передбачає різноманітні форми взаємодії та обміну інформацією між різними структурами політичної системи, лідерами та громадянами.
- *Функція контролю за застосуванням правил* - виконують судові органи та органи насильства і примусу.

Г. Алмонд і Дж. Пауелл описують розділові функції політичної системи як вхідні та вихідні. Вхідні функції включають в себе процеси політичної соціалізації та залучення до участі, відомі як рекрутизація, а також артикуляцію інтересів, агрегування ієрархізацію цих інтересів для подальшого перетворення у вимоги до державної політики. Окрім цього, до вхідних функцій належить політична комунікація. Розробка норм, їх застосування та контроль за їх виконанням є основними функціями у вихідні функції.

Вчені розрізняють у діяльності політичної системи три аналітичні рівні:

- рівень взаємодії із зовнішнім середовищем.

10

- рівень внутрішнього функціонування.
- рівень збереження та адаптації.

Класифікація функцій Г. Алмонда та Д. Пауелла ґрунтується на їхніх уявленнях про основні якості політичної системи. На думку цих науковців, політична система повинна мати декілька спроможностей:

- Розподільчі - пов'язані з наданням соціальних благ, послуг тощо окремим особам або групам (наприклад, гранти, позики, пільги, винагороди).
- Реактивні - мають здатність взаємодіяти з впливами (сигналами), що приходять зовні.
- Екстрактивні (видобувні) - необхідні для функціонування, із зовнішнього (або внутрішнього) середовища.
- Регулятивні - забезпечують узгодження дій окремих осіб та колективів [2, С.33]

Найвагоміший внесок у розвиток цього напрямку (входу-виходу) політичної науки зробили Т. Парсонс, який заклав основи системного аналізу суспільного життя загалом і Д. Істон, який застосував загальну теорію систем до аналізу політики.

Д. Істон розрізняв два типи "входу": підтримку і вимоги.

ВИМОГИ займають особливе місце серед різноманітної інформації, що надходить до системи, і вказують на очікування, мотивацію та інтереси людей. Вони представляють думки щодо обов'язкового розподілу ресурсів владою, які можуть бути як широкими, так і вузькими. Наприклад, аварія на Чорнобильській АЕС стимулювала як вузькі вимоги щодо повного закриття станції, так і більш широкі вимоги щодо зміни загальної енергетичної політики стосовно використання ядерної енергії.

Політичні системи можуть по-різному реагувати на вимоги громадськості. Наприклад, тоталітарні режими створюють образ сильної і непогрішної влади, яку вони придушують. Така політика може бути

ефективною, якщо вона супроводжується розподілом товарів і послуг, які створюють низький, але стабільний рівень життя.

Підтримка означає підвищення стабільності політичної системи. Вона включає в себе всі підходи та дії, які сприяють розвитку системи. Підтримка забезпечує владі відносну стабільність і дозволяє їй відображати вимоги середовища у відповідних рішеннях. Вона важлива для забезпечення злагоди між членами політичної спільноти. Система отримує більше підтримки, якщо вона відповідає запитам та вимогам людей. В іншому випадку підтримка режиму слабшає, що призводить до часткової або повної кризи політичної системи.

В. Мітчелл вважав, що вхід політичної системи не може бути залежним лише від вимог та підтримки. У його уявленні, до цих критеріїв слід додати ще й очікування та ресурси, на які опирається система. Тоді вихід слід розглядати як поєднання цілей, цінностей і регулювання.

Таким чином, політичні системи мають глибокий зв'язок із зовнішнім середовищем. Політичні системи повинні перетворювати вхідні вимоги та підтримку у відповідні рішення та дії, якщо вони хочуть бути здатними до саморегуляції.

Найсуттєвіші функції, які виконує політична система:

- **Владно-політична** - характеризує джерела формування влади, механізми стримувань і протигаг між різними владними структурами, а також ступінь публічності та легітимності влади.
- **Правова** - формує право, включаючи закони, акти регіонального і місцевого самоврядування та статути, і забезпечує його виконання.
- **Управлінська** – реалізується через діяльність політичних органів держави, регіональну та місцеву владу й партії. Також управляється суспільною сферою.
- **Міжнародно-політична** – гарантує представництво країни на міжнародній арені, реалізацію національних інтересів та

12

визначає стратегію інтеграції країни у глобальні та регіональні міжнародні структури.

Виходячи з компонентів політичної системи суспільства, С.С. Троян виділяє такі її специфічні функції:

- Розробка політичного курсу держави та визначення цілей і завдань суспільного розвитку.
- Організація діяльності товариства для досягнення цілей, завдань і програм.
- Координація діяльності окремих елементів суспільства.
- Легітимація (діяльність, спрямована на легітимізацію політичної системи, з метою досягнення узгодженості між політичною діяльністю, публічною політикою та правовими нормами).
- Політична соціалізація (залучення людей до політичного життя суспільства).
- Артикуляція інтересів (встановлення вимог до політиків).
- Агрегування інтересів (узагальнення та впорядкування інтересів і потреб соціальних верств населення).
- Стабілізація (забезпечення стабільності та сталості розвитку всієї суспільної системи) [3, С.22].

Однак основними функціями політичної системи суспільства є визначення цілей і завдань суспільства, розробка програми дій відповідно до інтересів громадян (функція цілепокладання), мобілізація ресурсів та організація суспільної діяльності для досягнення цілей і завдань (мобілізаційна функція), закріплення владно-політичної інтеграції суспільства, тобто зміцнення єдності (консолідаційна або інтеграційна функція), а також регулювання режиму у політичній діяльності (регулятивна функція).

Виконуючи свою функцію, політична система здійснює загальний керівний вплив на суспільство як єдиний організм, ефективно керований політичною владою [2, С.33].

Політична система суспільства є основою функціонування будь-якої країни та визначає спосіб управління та взаємодії усіх його складових частин. Розуміння поняття, структури та функцій політичної системи допомагає краще зрозуміти принципи та проблеми сучасного суспільства. Вивчення політичної системи є важливим для всіх громадян, оскільки вони є активними учасниками політичного процесу та відповідальними за розвиток своєї країни. Будь-яка політична система **потребує постійного вдосконалення та адаптації до змін у суспільстві**. Недоліки та проблеми політичної системи мають бути виявлені та вирішені шляхом діалогу, співпраці та конструктивних змін. Тільки таким чином можна забезпечити стабільність та розвиток суспільства на благо всіх його членів.

Отже, політична система суспільства є ключовим елементом існування будь-якої країни, її розвиток та дієвість відображають стан демократії та громадянського суспільства. Щоб забезпечити процвітання та добробут громадян, необхідно підтримувати та розвивати демократичні принципи та інституції політичної системи. Розуміння та удосконалення політичної системи суспільства – це важлива мета для будь-якого сучасного суспільства

Розділ II. Типологія політичних систем

Питання типології політичних систем є надзвичайно важливим у політологічних дослідженнях.

Тип політичної системи характеризується співвідношенням і взаємодією її структурних елементів, їх положенням, роллю, змістом і спрямованістю, що визначає її характер і темпи розвитку суспільства в цілому [2, С.34].

Перші спроби типології політичних систем були зроблені ще в античності. Платон розрізняв політичні форми в грецьких містах-державках залежно від того, чи надавали вони перевагу суспільним інтересам над приватними. Він виділяв такі форми правління:

- монархія - правління одного доброго правителя на благо суспільства і держави;
- тиранія - один поганий правитель, який править заради особистої ВИГОДИ;
- аристократія - це правління небагатьох на благо багатьох;
- олігархія – правління небагатьох, які правлять заради особистої ВИГОДИ;
- демократія – правління багатьох.

За Платоном, демократія є найгіршою формою правління, тому що занадто багато свободи призводить до її втрати і перетворює демократію на тиранію.

Спираючись на аналіз 158 конституцій грецьких міст-держав, учень Платона Арістотель розділив форми правління на «правильні» та «неправильні» залежно від того, чиїм інтересам служив національний уряд. Таким чином, "правильна" форма правління спрямована на реалізацію інтересів більшості, тоді як "неправильна" - на реалізацію приватних інтересів. За Арістотелем, правильними формами правління є монархія (правління однієї людини) та аристократія (правління невеликої еліти).

15

"Неправильними" формами є тиранія (правління однієї особи), олігархія (правління небагатьох) і демократія (правління багатьох). На думку Арістотеля, демократія і охлократія — це одне й те саме поняття, що означає панування неосвіченої більшості, яка не вміє використовувати отриману владу і втрата якої спричинена захистом власних інтересів.

У Новий час Т. Гоббс і Ш.Л. Монтеск'є запропонували власну типологію державних систем. У марксистській теорії політичні системи класифікувалися за критерієм суспільно-економічної формації, тобто економічного базису суспільства. На основі обраних критеріїв запропоновано політичні системи для рабовласницького, феодального, капіталістичного та соціалістичного суспільств. Марксизм також класифікував політичні системи за критеріями типів суспільного ладу. Були запропоновані політичні системи соціалістичних, капіталістичних країн та країн, що розвиваються, а також узгоджені характеристики тоталітарних, демократичних та авторитарних систем [4, С.35].

М. Вебер запропонував типологію систем правління на основі їхньої легітимності. Він поділив їх на три типи: традиційні, харизматичні та раціонально-легітимні. Перший тип базується на "вчорашньому" авторитеті, традиційному правлінні у формі "як здійснював старий тип патріарха або князя з намісником". Ця легітимність ґрунтується на загальному переконанні, що традиція є священною, а тому правителям, які діють відповідно до традиції, слід підкорятися. Така влада є найбільш універсальною і найпримітивнішою. Другий тип ґрунтується на видатних особистих якостях правителя і пов'язаний з поняттям харизми. Третій тип влади базується на вірі в обов'язковість легального устрою, ділової компетенції і раціонально розроблених правил. Цей тип правління ґрунтується на конституційних нормах і легітимних законах [2, С.35].

Ж. Блондель запропонував класифікацію політичних режимів на основі змісту та форми правління і виділив п'ять основних типів:

- ліберальні демократії, у яких урядові рішення ґрунтуються на ліберальних принципах;
- комуністичні системи, які ставлять на перше місце рівність соціальних благ і виключають ліберальні способи їх досягнення;
- традиційна політична система, в якій домінує олігархія. В умовах олігархії економічні та соціальні інтереси розподілені нерівномірно;
- перехідні політичні системи в країнах, що розвиваються, які використовують авторитарні методи управління;
- авторитарні та консервативні системи, які прагнуть підтримувати соціальну та економічну нерівність більш ефективними засобами.

Г. Алмонд запропонував типологію політичних систем, засновану на критеріях відповідності основних форм організації та здійснення політичної влади політичним ідеалам суспільства.

1. *Політичні системи англо-американського типу* характеризуються ліберальною політичною культурою з раціональним розрахунком, толерантністю і терпимістю до громадян і політичних еліт. Такі системи стабільні, ефективні та здатні до саморегуляції. У цьому типі систем чітко реалізується принцип поділу влади - законодавчої, виконавчої та судової.

2. *Континентально-європейські політичні системи.* Для них характерна наявність і взаємодія старих і нових культур, політичних традицій і форм політичної діяльності. Чинні конституційні норми гарантують вільне функціонування політичних партій і громадсько-політичних організацій, а також представницької та виконавчої влади.

3. *Доіндустріальні (або напівіндустріальні)* політичні системи поєднують елементи різних політичних культур, що дозволяє людям ідентифікувати себе з суперечливими традиціями. Громадяни, як правило, приділяють більше уваги лідерам, ніж державним програмам. Адміністративні організації, такі як військові чи бюрократія, можуть перевищувати свої повноваження, контролювати законодавчі функції та

17

втручатися в судові процедури. Така система сильно обмежує права і свободи громадян. Характер політичних відносин веде до встановлення авторитарного правління.

У сучасній політичній науці політичні системи також поділяються на демократичні, авторитарні та тоталітарні, залежно від того, як вони організовані. Демократична політична система - це плюралістична система, в якій політичні партії та групи громадян не тільки представляють, але й працюють над узгодженням різноманітних соціальних інтересів. В основі державного управління лежать демократичні принципи. Використовуються різні форми прямої та представницької демократії, де громадяни можуть брати участь в управлінні державою як безпосередньо, так і через обраних ними представників.

Авторитарні політичні режими також містять елементи демократії. У них дозволена не одна, а кілька політичних партій, проводяться вибори до представницьких органів влади, існують незалежні засоби масової інформації. Однак на практиці відсутній поділ державної влади, а суспільством і державою керує одна особа або група осіб, які очолюють виконавчу владу і активно використовують насильницькі методи.

Тоталітарні політичні режими характеризуються встановленням контролю над усіма сферами життя країни, відмовою від багатопартійності та інтеграцією партійних структур правлячої партії в державний апарат. У такій системі вся державна влада зосереджена на чолі партії, яка використовує ідеологію, насильство, масові репресії, фізичне знищення конкурентів і переслідування інакомислячих як засоби впливу на суспільство.

Залежно від характеру взаємодії з навколишнім середовищем, політичні системи можуть бути закритими або відкритими. Перші характеризуються жорстко фіксованою структурою і слабкими зв'язками з навколишнім середовищем, тоді як другі характеризуються динамічною структурою і широкою взаємодією з навколишнім середовищем. Таким чином,

демократичні політичні системи є відкритими, а недемократичні – закритими [4, С.111].

На думку К. Ендрейна, тип політичної системи визначається її структурою. Вчений вважає, що політичні системи можуть бути народними (племінними), бюрократичними, узгоджувальними або мобілізаційними. Кожен тип відрізняється за культурними, структурними та поведінковими параметрами. *Народні (племінні) системи* - це недержавне суспільство. Матеріальні види діяльності, такі як збирання плодів, полювання, нерозривно пов'язані з духовними цінностями, такими як поклоніння богам. Відстань між правителем і підлеглим дуже мала. Нагорі панує рівність. Консенсус є рушійною силою політичного процесу. У *бюрократичній системі* держава жорстко контролює соціальні групи, і існує різке розмежування між матеріальними інтересами та моральними цінностями. Влада в *мобілізаційній системі* контролює потужну державу, соціальні групи мають мало незалежності, а між правителями та їхніми підлеглими існує велика політична дистанція. Уряди контролюють політичну поведінку своїх громадян. *Узгоджувальні системи* відрізняються тим, що держава має лише обмежений контроль над незалежними соціальними групами. Дистанція між політичними лідерами і громадянами незначна, а громадяни активно і добровільно беруть участь у політиці.

Є й інші типології політичних систем.

Залежно від того, чи орієнтована політична система на стабільність, чи на зміни, її можна поділити на консервативні політичні системи, які прагнуть зберегти традиційні структури і форми політичної влади, і трансформативні політичні системи, які прагнуть здійснити соціальні зміни. Трансформативні політичні системи можна поділити на реакційні, які мають на меті повернути суспільство до попередньої політичної системи, та прогресивні, які прагнуть сформувати суспільство нового типу.

Залежно від ступеня складності розрізняють прості, складні та надскладні політичні системи. Ступінь складності системи визначається

19

кількістю її елементів і кількістю взаємодій між ними. Кількісні зміни в системі пов'язані з її якісними змінами.

За ступенем організації політичні системи поділяються на прості організаційні системи, складні організаційні системи та надскладні організаційні системи. Складні системи характеризуються тим, що кількість зв'язків значно перевищує кількість елементів. Крім того, такі системи мають розгалужену підсистемно-ієрархічну структуру.

Залежно від специфіки зовнішніх зв'язків із середовищем, системи можуть бути відкритими, закритими або надзакритими (замкненими та ізольованими). Іншими словами, взаємодія з навколишнім середовищем та іншими системами є різноманітною та інтенсивною. У таких системах інформація та обмін інформацією відіграють особливу роль. Відкриті системи зі зворотним зв'язком є стійкими та ефективними.

Різнманітність типологій політичних систем демонструє багатовимірність цього явища, дає змогу глибше їх проаналізувати і показати перевагу однієї політичної системи над іншою [2, С.41].

Аналізуючи типологію політичних систем, можна зазначити, що існують різні підходи до класифікації цих систем залежно від специфіки політичних процесів, правових рамок, форм влади, участі громадян та інших аспектів. Важливо враховувати історичний контекст, культурні та економічні особливості кожної країни при вивченні типів політичних систем. Дослідження показує, що типологія політичних систем допомагає вирішувати проблеми демократії, розвитку політичних інститутів, забезпечення прав людини та стабільності суспільства. Важливо пам'ятати про те, що жодна політична система не є ідеальною, і кожна має свої переваги та недоліки, які потрібно враховувати при формуванні рекомендацій та розвитку суспільства.

Отже, дослідження типології політичних систем суспільства є важливим для розуміння сутності політичних процесів, структур та взаємодій у сучасному світі. Розуміння різних типів політичних систем допомагає вдосконалити демократичні процеси, забезпечити стабільність та розвиток

20

країни. Таким чином, вивчення цієї теми має важливе значення для формування ефективної політичної системи, яка відповідає б вимогам і потребам суспільства.

Розділ III. Місце та роль держави у політичній системі суспільства

Зміни в процесі суспільного вдосконалення та розвитку суттєво підвищують роль держави в забезпеченні систематизації всіх сфер суспільних відносин. Особливого значення набуває наукова демонстрація методів підвищення ефективності функціонування держави як суб'єкта владних відносин. Одним з них є оптимізація взаємодії між державою та іншими елементами політичної системи з метою здійснення тиску на державну політику законними засобами, щоб запобігти авторитарному впливу державних інститутів на інститути громадянського суспільства.

Визначення природи держави вимагає зосередження на розумінні самої категорії "держава", визначенні її сутності та функцій [5, С.80]. Держава є центральним елементом політичної системи суспільства і відіграє важливу роль у суспільному житті. Держава гармонізує різноманітні соціальні інтереси, регулює суспільне життя, забезпечує його цілісність і встановлює верховенство права у відносинах між громадянами. Вказуючи на соціальну роль держави, Гоббс зазначав, що поза державою панують пристрасті, війна, страх, бідність, потворність, самотність, варварство, дикість і невігластво, тоді як всередині держави - розум, мир, безпека, порядність, суспільство, втонченість, знання і любов [4, С.120].

Незважаючи на те, що питання про природу держави вже давно вивчається багатьма вченими, досі існують значні розбіжності. Це пов'язано зі складністю держави як політичного явища та багатовимірністю її діяльності.

Ще Арістотель розглядав державу як організацію для управління суспільством. Благо держави було фундаментальним по відношенню до блага індивіда, "істоти політичної за своєю суттю". Ідеї Арістотеля про державу привернули увагу Н. Макіавеллі та Ж. Бодена. Макіавеллі вважає, що держава є втіленням сильної світської централізованої влади, а Ж. Боден

22

визначав її як правовий контроль над багатьма аспектами життя суспільства. Правові засади діяльності держави і найважливіша ідея - визначення державного суверенітету - були на той час передовими явищами. У буржуазний період домінувало визначення держави як федерації народів. Однак таке поняття держави було занадто спрощеним та загальним, із-за чого думка вчених щодо ототожнення держави поділилася на 3 варіанти: держава та країна, держава та суспільство і держава та уряд.

Навіть сьогодні в юридичній літературі немає консенсусу щодо визначення держави та її природи. Тому багато вчених визначають державу як організацію публічної влади з політичним і територіальним суверенітетом, зі спеціальними адміністративними структурами та здатністю зобов'язувати і забезпечувати виконання своїх рішень. Однак, як ми бачимо, це визначення не відображає взаємовідносин між державою і суспільством. Тому визначення держави, запропоноване В. В. Назаровим, яке встановлює взаємозв'язок держави і суспільства, є більш повним і визначає державу як особливу організацію публічної політичної влади правлячого класу, що володіє спеціальними адміністративно-примусовими механізмами для представлення інтересів суспільства та здійснення соціальної інтеграції.

Найбільш точним визначенням можна вважати те, яке продемонстрував В. М. Корельський. Держава — політична організація, яка гарантує цілісність суспільства. За допомогою спеціальних інститутів держава забезпечує суверенну публічну владу, яка контролює соціальні справи та надає загальнообов'язкові права. Також гарантує права і свободи, законність, правопорядок громадян. Це визначення відображає природу держави та її особливості на сучасному етапі суспільного розвитку.

Еволюція всіх інститутів, включаючи суспільство і державу, є закономірним результатом історичних процесів, зумовлених об'єктивними законами. Одним із проявів таких закономірностей є функція держави, яку можна визначити як властивість держави, що відрізняє її від інших елементів політичної системи суспільства. Функція держави - це основний напрям її

23

діяльності, зумовлений об'єктивними потребами людей для вирішення спільних завдань. Її зміст визначається відповідним історичним характером суспільства.

Завдяки праці правників-теориків, ми можемо виділити такі **аспекти функціонального призначення держави як суб'єкта політичної системи суспільства:**

1. Держава в межах своїх кордонів виступає єдиним офіційним представником суспільства в цілому та своїх громадян.
2. Держава є єдиним сувереном, тобто має територіальне верховенство влади і незалежність у міжнародних відносинах.
3. Держава є єдиним суб'єктом, який має право приймати нормативні приписи, тобто **акти, що мають юридичну силу і є обов'язковими для виконання всіма** установами, об'єднаннями, організаціями, посадовими особами та громадянами.
4. Держава є механізмом соціального управління і включає в себе систему державних інститутів і матеріальних ресурсів, необхідних для виконання їхніх завдань і функцій.
5. Держава є єдиним суб'єктом політичної системи, який забезпечує правопорядок через свої правоохоронні органи.
6. Держави використовують свої збройні сили та органи безпеки для підтримки оборони, суверенітету та безпеки [5,С.81].

Місце і роль держави в політичній системі визначається основними принципами її функціонування:

- Контроль над державною владою.
- Збереження єдності держави, незалежно від складу уряду чи правлячої партії, на основі угоди між тими, хто керує, і тими, ким керують.
- Досягнення інтеграції з соціальними силами суспільства через органічну взаємодію з громадянським суспільством в цілому,

через право і можливість проводити внутрішню і зовнішню політику від імені народу [4, С.124].

Майже всі відомі сучасній науці теорії походження та функціонування держав базуються на двох концепціях. Перша концепція аналізує державу як втілення ідеї «загального блага», а друга розуміє державу як пристрій для застосування насильства однієї частини суспільства проти іншої.

Сучасні дослідники зосередили увагу на тому, що в процесі економічного розвитку цивілізованих суспільств зменшилася роль держави як агента примусу, і, навпаки, зросла важливість її функції реалізації загального блага.

Виходячи з попередніх досліджень, однією з головних закономірностей розвитку держави є те, що в процесі цивілізаційного вдосконалення та розвитку демократії держава стає основним елементом політичної системи суспільства. Вчені зосереджують увагу на зростанні ролі держави в самому суспільному житті. Держава виступає головним інтегруючим фактором між політичною системою та громадянським суспільством. Завдяки своєму соціальному походженню держава вирішує загальні проблеми. Вона змушена вирішувати загальносоціальні завдання, починаючи від соціального захисту соціально вразливих верств населення та будівництва транспортних мереж і закінчуючи захистом довкілля для майбутніх поколінь. Як інститут, що управляє загальними справами, держава використовує створені нею структури для підтримки цілісності політичної системи та забезпечення загального порядку в суспільстві. Це неминуче призводить до низки суперечностей, зокрема, до роздутого розуміння важливості держави в суспільстві та применшення ролі особистості. Тому демократичними можна вважати лише ті держави, які створюють умови для реалізації та захисту прав і свобод людини. Особливо важливою є діяльність держави як суб'єкта політичної системи суспільства.

Визначаючи роль і статус держави в політичній системі суспільства, слід передусім мати на увазі, що в кожній державі і на кожному етапі

25

суспільного розвитку держава функціонує як структурно найбільша і складна організація. Держава об'єднує або намагається об'єднати різні верстви населення. Більшість національних конституцій визначають державу як організацію всього населення, асоціацію, що діє задля спільного блага. В ідеалі, всі сучасні держави повинні прагнути до того, щоб соціальні засади, визначені в їхніх конституціях, були реальними. Це означає, що держава повинна представляти і захищати інтереси всіх громадян, як це визначено в Конституції, а не лише певної соціальної групи при владі. Перш за все, це потрібно самій державі. Це пов'язано з тим, що держава потребує якомога більше прихильників своєї зовнішньої та внутрішньої політики, якщо вона хоче добре функціонувати.

Особливий статус і роль держави в політичній системі суспільства визначається також тим, що держава володіє значними матеріальними і фінансовими ресурсами. У деяких випадках держава має монопольну власність на ключові ресурси та засоби виробництва. Як свідчить практика, наявність розвиненої системи національної власності є необхідною умовою нормального функціонування держави. Хоча вітчизняні правознавці зазначають, що необхідною умовою стабільності суспільно-політичної системи є існування різних форм власності на рівних умовах.

Серед елементів політичної системи держава також характеризується тим, що вона володіє широкими правовими інструментами, які дають їй можливість контролювати багато галузей економіки та впливати на суспільні відносини. Відповідні компетентні державні органи не тільки приймають нормативні акти в межах своєї компетенції, а й забезпечують їх виконання [5, С.84].

У політичній системі суспільства держава відіграє ключову роль, вона є основним інститутом, що забезпечує правопорядок, забезпечує соціальний порядок і відповідає за забезпечення безпеки та добробуту громадян. Держава має ряд функцій, серед яких можна виділити: здійснення

законодавчої, виконавчої та судової влади, забезпечення прав людини, здійснення зовнішньої політики, економічне регулювання та багато інших.

У цілому, держава є основною установою в політичній системі суспільства, яка забезпечує функціонування всіх інших інститутів і гарантує стабільність та розвиток суспільства. Також держава відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем, підтримці суспільного порядку та забезпеченні взаємодії між громадянами та іншими суб'єктами.

Отже, можна зробити висновок, що держава відіграє важливу роль у політичній системі суспільства, вона є основою стабільності та розвитку суспільства і забезпечує захист прав та інтересів громадян.

Висновки

Політична система суспільства є невід'ємною частиною його життя і функціонування. Вона включає в себе взаємодію різних політичних інституцій, органів влади, політичних партій, громадських організацій та громадян. Політична система визначається взаємозв'язком політичних, економічних, соціальних та культурних структур суспільства.

Політична система суспільства - це складна структура взаємозв'язків і взаємодій між різними політичними учасниками, яка формується для управління суспільством, вирішення конфліктів та забезпечення спільних інтересів. Вона може бути розглянута з різних поглядів, таких як ідеологічний, інституціональний, функціональний, поведінковий. Важливим аспектом дослідження політичної системи є вивчення її рівня розвиненості, стабільності, легітимності та ефективності.

Політична система суспільства є основою функціонування будь-якої країни та визначає спосіб управління та взаємодії усіх його складових частин. Розуміння поняття, структури та функцій політичної системи допомагає краще зрозуміти принципи та проблеми сучасного суспільства. Вивчення політичної системи є важливим для всіх громадян, оскільки вони є активними учасниками політичного процесу та відповідальними за розвиток своєї країни. Будь-яка політична система потребує постійного вдосконалення та адаптації до змін у суспільстві. Недоліки та проблеми політичної системи мають бути виявлені та вирішені шляхом діалогу, співпраці та конструктивних змін. Тільки таким чином можна забезпечити стабільність та розвиток суспільства на благо всіх його членів.

На основі аналізу політичної системи суспільства можна зробити важливі висновки та рекомендації щодо її подальшого розвитку. Також можна виявити проблеми та виклики, з якими стикається політична система, та розглянути можливі шляхи їх вирішення.

Аналізуючи типологію політичних систем, можна зазначити, що існують різні підходи до класифікації цих систем залежно від специфіки політичних процесів, правових рамок, форм влади, участі громадян та інших аспектів. Важливо враховувати історичний контекст, культурні та економічні особливості кожної країни при вивченні типів політичних систем.

У політичній системі суспільства держава відіграє важливу роль та займає визначне місце. Держава є основним органом, який забезпечує порядок, стабільність та функціонування інших інституцій суспільства. Вона відповідає за прийняття і реалізацію законів, забезпечення прав та свобод громадян, забезпечення безпеки та оборони країни. Держава володіє авторитетом та можливістю впливати на соціально-економічні процеси у суспільстві. Вона здатна вирішувати конфлікти, забезпечувати реалізацію загальних інтересів, проводити соціальні та економічні реформи. Держава є необхідним елементом політичної системи суспільства і має великий вплив на його розвиток та функціонування. Розподіл адміністративних ресурсів, забезпечення гармонії взаємовідносин між різними верствами суспільства - це основні функції держави у політичній системі суспільства.

Отже, політична система суспільства відіграє ключову роль у формуванні його політичного життя та розвитку. Дослідження цієї системи дозволяє отримати глибоке розуміння її принципів та механізмів функціонування, а також зробити висновки щодо її подальшого вдосконалення.

Список використаної літератури

1. В. Буник. Поняття політичної системи суспільства: теоретичний аспект. Львів, 2010. 7-10 с.
2. В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк, Н. В. Пархоменко. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник. Київ: КНУТД, 2015. 229 с.
3. Кравченко О. В. Політична система суспільства, Харків: УкрДАЗТ, 2009. 35 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. А.В. Панчишин. Держава та політична система суспільства: деякі аспекти співвідношення / Держава і право. 2011. 79-85 с.
6. В.М. Бебик. Політична система суспільства. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. Київ: МАУП, 2001. 166-172 с.
7. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи // Політичний менеджмент. 2005. 39-50 с.
8. Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенька. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 359 с.
9. Політичні системи світу. Методичні поради для самостійного вивчення курсу студентами всіх спеціальностей денної та заочної форми навчання / Укл. О. Кендус. Львів: Вид-во Львів. комерц. акад., 2002. 52 с.
10. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посібник. Київ: НМЦВО, 2003. 266 с.
11. Юрій М. Ф. Основи політології: Навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 340с.
12. Гелей С. Д. Рутар С. М. Політологія: Підручник. – Київ: «Знання», КОО, 2008. 415 с.
13. Методичні вказівки для вивчення теми «Політична система суспільства» з курсу «Політологія» для студентів всіх спеціальностей / укладач В. Кавка. Вінниця: ВНТУ, 2017. 51 с.

14. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник Львів: «Магнолія-Плюс», 2006. 304 с.
15. Політологія. Навчально-методичний комплекс. Підручник / за заг. ред. Кирилюка Ф. М. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 704 с.
16. Політологія: академічний курс. підручник / кер. авт. колект. А. Панов. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2006. 520 с.
17. Рябцев Г. Політична система суспільства: навч. посіб. Київ: Психея, 2015. 71 с.
18. Скочиляс Л. Політологія: Навчально-методичний посібник. Львів: ПП. Сорока Т. Б., 2014. 192 с.
19. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. Київ: Либідь, 2002. 576с.
20. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін М. П. та ін. Львів.: Ліга-прес, 2015. 668 с.

21	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/12454/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%be%d0%bb%d	2 джерела	0.41%
22	https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/769/710/718	3 джерела	0.41%
23	https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39854/Hotsuliak_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	3 джерела	0.39%
24	https://alive-internet.pp.ua/ukr/referat-23787bbxao?download=	13 джерел	0.38%
25	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/25205	7 джерел	0.34%
26	https://ua-referat.com/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%81%D1	27 джерел	0.33%
27	http://uchika.in.ua/politichnij-analiz.html	3 джерела	0.31%
28	http://world.offtopic.su/viewtopic.php?id=136&p=2	2 джерела	0.31%
29	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33282/1/%d0%a2%d0%be%d0%bc%d0%b0%d1%85%d1%96%d0%b2%20%d0%...		0.29%
30	https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8568/1/20171004_104_0063.pdf		0.29%
31	http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12307/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%...		0.28%
32	https://ktef.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/47/2021/01/%D0%A6%D0%97%D0%9F.07-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%...		0.26%
33	http://ukrefs.com.ua/print:page,1,97605-Ponyatie-politicheskoiy-sistemy-obshestva.html		0.26%
34	http://refdb.ru/look/3873721-pall.html	4 джерела	0.25%
35	https://posibnyky.vntu.edu.ua/catalog/avtory15.html	3 джерела	0.25%
36	https://studfile.net/preview/9832425	10 джерел	0.21%
37	http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12660/Hudvin.pdf?isAllowed=y&sequence=1	4 джерела	0.16%
38	https://ua-referat.com/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0	19 джерел	0.16%
39	https://volovik.at.ua/Vstup_do_philosofii.pdf		0.16%
40	http://ndekc.lviv.ua/pdf/a02012024.pdf		0.15%
41	https://ukrreferat.com/chapters/rizne/printsipi-ta-garantii-zakonnosti-kursova-robota.html	30 джерел	0.15%
42	https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f540ddf9-3aea-4d55-8271-b6122cfdad10/content	4 джерела	0.15%

